

# **PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH**

## **KAPLICZKA ŚWIĘTEGO FLORIANA Z 1878 W SOSNOWICACH**



**OPRACOWAŁ**  
**dr Mariusz Wrona**  
**dyplomowany konserwator dzieł sztuki**

**Kraków 2024**

# PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

## kapliczka Św. Floriana w Sosnowicach

---

### OPIS OBIEKTU

- imię i nazwisko artysty: nieznane (prawdopodobnie warsztat lokalny)
- czas powstania: 1878 r.,
- technika: kapliczka odkuta w kamieniu (piaskowiec) polichromowana (?),
- wymiary:

#### wymiary zasadnicze

wysokość: 493 cm  
szerokość: 120 cm  
głębokość: 120 cm

- kształt obiektu: kształt wpisuje się w formę wydłużonego prostopadłościanu,
- adres przechowywania: , ul. Św. Floriana, Sosnowice,
- właściciel obiektu: własność gmina,

### HISTORIA OBIEKTU

Kapliczkę wzniesiono w roku 1878 z prywatnej fundacji. Inicjatywa wzniesienia pokaźnego monumentu wiązała się bezpośrednio z głęboką wiarą lokalnej ludności jak również kultywowaniem ducha patriotyzmu. Na podstawie stanu zachowania oraz umieszczonych inskrypcjach wiadomo, że monument poddawano licznym zabiegom remontowym. Działania naprawcze skoncentrowane były przede wszystkim na przemalowaniu powierzchni zabytku oraz znaczących uzupełnień ubytków kamienia masą betonową.

### TECHNIKA WYKONANIA

Zasadniczą formę kapliczki odkuto w kamieniu (piaskowiec). Poszczególne kamienne elementy spojone za pomocą zaprawy wapienno piaskowej, prawdopodobnie wybrane połączenia wzmocniono stalowymi kotwami. Kamień, z którego wykonano kapliczkę, cechuje bardzo dobra obrabialność i łupliwość. Zasadnicze bloki kamienia były prawdopodobnie paserowane na terenie kamieniołomu, jednak szczegółowe formowanie rzeźby przeprowadzono z pewnością w pracowni artysty/zakładu kamieniarskiego. Widoczne charakterystyczne wyłobienia na powierzchni kamienia dowodzą, że proces kształtowania odbywał się przy użyciu narzędzi metalowych. Powyższe dostrzegalne jest przede wszystkim w partiach, które w mniejszym stopniu były narażone na czynniki atmosferyczne oraz przekształcenia. Należy przypuszczać, że opracowanie powierzchni kamienia przebiegało również przy zastosowaniu gładzików kamieniarskich, w celu uzyskania gładkiej regularnej powierzchni. Obecna faza

## PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

### kapliczka Św. Floriana w Sosnowicach

---

rozpoznania konserwatorskiego nie wyklucza pierwotnego zastosowania dekoracji malarskiej/pozłotniczej na obszarze detalu rzeźbiarskiego i inskrypcji (nawarstwienia wymagają szczegółowej identyfikacji).

Cała konstrukcja kapliczki posadowiona prawdopodobnie na kamiennej ławie fundamentowej, (tzw. suchy mur). Stalowe ogrodzenie, malowane, posadowione na betonowym podmurowaniu. Zadaszenie skompilowane z stalowych profilowań oraz blachy. Całość pokryta warstwą malarską.

#### **OPIS FORMALNO STYLISTYCZNY**

Kapliczka posiada formę symetrycznego, wertykalnego pomnika zwieńczonego pełnoplastycznym przedstawieniem Świętego Floriana. Oprawa architektoniczna o rozbudowanej formie. W poszczególnych niszach umieszczono pełnoplastyczne i płaskorzeźbione przedstawienia świętych apostołów tudzież Matki Boskiej z Dzieciątkiem. Ponadto nad cokołem umieszczono inskrypcję fundacyjną (typografia formowana wgłębnie). Bryłę architektoniczno-rzeźbiarską kapliczki otacza stalowe ogrodzenie. Przedstawienie świętego Floriana zabezpieczone prostym zadaszeniem.

#### **STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ**

Kapliczka przekształcona (przemalowania, dodane malowane sceny oraz inskrypcje). Dezintegracja strukturalna kamienia występuje niemal na całym obszarze zabytku towarzyszą im najczęściej ubytki formy rzeźbiarskiej. Znacząca część powierzchni zabytku przemalowana. Liczne warstwy malarskie szczelnie przesłaniają strukturę i kolorystykę kamienia, co istotnie stymuluje procesy degradacyjne (dezintegracja strukturalna kamienia). Widoczne uzupełnienia ubytków kamienia (zwięzłą masą cementową) wyraźnie odbiegają od pożądaných wartości estetycznych i technicznych.

Cała powierzchnia zabytku silnie zabrudzona. Szczególnie w przyziemiu występują skupiska mchów, glonów, mikroorganizmów. Istnieje prawdopodobieństwo obecności drobnoustrojów heterotroficznych, działających niszcząco na składniki budujące kamień, na skutek wytwarzania m.in. kwasowych produktów ubocznych.

Uszkodzenia mechaniczne szczególnie widoczne w cokołowej części kapliczki. Inskrypcja przemalowana w wielu miejscach uszkodzona w skutek procesów degradacyjnych.

Elementy metalowe przemalowane z widocznymi ogniskami korozji.

## PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

kapliczka Św. Floriana w Sosnowicach

---

Podsumowując uszkodzenia kapliczki zakwalifikować należy do typowych, występujących przy obiektach kamiennych, narażonych w sposób szczególny na oddziaływanie czynników atmosferycznych oraz wtórnych, dokonanych w skutek nieprofesjonalnych renowacji.

### PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

#### Wnioski i założenia konserwatorskie

Kapliczka, stanowi niewątpliwie cenny i wartościowy zabytek. Posiada wysoki poziom artystyczny, walory historyczne, kompozycyjne oraz technologiczne.

Generalnym założeniem podejmowanych prac jest przeprowadzenie pełnej konserwacji techniczno - estetycznej, w wyniku której zostanie przybliżony oryginalny wygląd kapliczki, równocześnie z szeroko zakrojonymi działaniami naprawczymi skoncentrowanymi przede wszystkim na przywróceniu właściwości technicznych uszkodzonym elementom.

Proponuje się demontaż wybranych elementów kapliczki i przetransportowanie ich do pracowni konserwatorskiej. Przeprowadzenie prac w warunkach pracownianych pozwoli na efektywniejszy i bardziej wnikliwy przebieg poszczególnych zabiegów. Demontaż w pierwszym rzędzie dotyczy pełnoplastycznych przedstawień figuralnych.

Bezpośrednie prace na zabytku należy poprzedzić szczegółową analizą nawarstwień. Precyzyjna weryfikacja umożliwi ustalenie pierwotnego kształtu estetycznego i technologicznego zabytku. Niezbędnym w pierwszej fazie prac będzie przeprowadzenie dezynfekcji i zatrucia mikroflory poprzez m.in. działanie dwu etapowe środkiem biobójczym.

Wybór metody lub kompozycji metod oczyszczania powierzchni kamienia z zabrudzeń, sztucznej patyny etc. proponuje się dokonać na podstawie wykonanych prób, z zastosowaniem metod: mechanicznych, chemicznych i fizycznych. Przed zasadniczym usunięciem nawarstwień, osłabioną lokalnie strukturę kamienia należy bezwzględnie wzmocnić specjalistycznymi preparatami na bazie estrów kwasu krzemowego. Zabieg impregnacji konsolidacji strukturalnej, zostanie ponowiony w pełnym zakresie tuż po usunięciu nawarstwień, oraz zabiegach odsolenia oraz odplamiania kamienia.

W sposób szczególny zostanie potraktowana kwestia uzupełnień ubytków kamienia. Uzupełnienia zostaną przeprowadzone na obszarze ubytków, które znacząco wpływają na czytelności formy, treści jak i techniczną trwałość poszczególnych partii kapliczki. W miejscu ubytków kamienia proponuje się, aby zastosować barwione kity cementowo wapienne przy zastosowaniu fabrycznej mieszanki sztucznego kamienia. Uzupełnienia wymagające wzmocnienia zostaną zbrojone przez zastosowanie tzw. pajęczków, klamer z drutu

# PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

kapliczka Św. Floriana w Sosnowicach

---

nierdzewnego lub włókien polipropylenowych (zbrojenie rozproszone). W obrębie niewielkich uzupełnień dodatkowo zostaną zastosowane środki poprawiające adhezję i elastyczność kitowań. Wielkoformatowe ubytki kamienia proponuje się uzupełnić metodą taszlowania.

Uzupełnienie/rekonstrukcja ewentualnej dekoracji kolorystycznej/pozłotniczej zależna jest od wyników rozpoznania konserwatorskiego.

W ramach dalszej prewencji konserwatorskiej, powierzchnia kamienia zostanie poddana impregnacji hydrofobowej przy zastosowaniu fabrycznego preparatu krzemooorganicznego. Niezbędne korekty kolorystyczne proponuje się wykonać przy użyciu farb na bazie spoiwa krzemooorganicznego lub roztworu żywicy akrylowej (Paraloid B-72) oraz pigmentów wysokiej odporności na promieniowanie UV.

Elementy metalowe należy poddać kompleksowym pracom konserwatorskim.

Całość prac zostanie udokumentowana w formie opisowej i fotograficznej.

## Proponowane postępowanie konserwatorskie

1. Demontaż wybranych elementów kapliczki i transport na teren pracowni.
2. Szczegółowa identyfikacja nawarstwień powierzchniowych.
3. Dezynfekcja/usunięcie zanieczyszczeń biologicznych powierzchni kamienia fabrycznym preparatem stosowanym w konserwacji kamiennych obiektów zabytkowych np. Glonosan firmy Remmers lub równoważny.
4. Wstępna impregnacja wzmacniająca kamienia fabrycznym preparatem na bazie estrów kwasu krzemowego.
5. Oczyszczenie powierzchni kamienia metodą/metodami praktykowanymi w konserwacji kamiennych obiektów zabytkowych (np. metoda termodynamiczna, hydrodynamiczna, strumieniowo ścierna, ablacji laserowej itp.) .
6. Usunięcie nawarstwień (przemaalowania, uzupełnienia ubytków) metodą chemiczną oraz mechanicznie.
7. Odsolenie kamienia metodą swobodnej migracji do rozszerzonego środowiska (dotyczy elementów cokołu).
8. Odplamienie kamienia metodą chemiczną w sytuacji występowania zaplamień.
9. Zasadnicza impregnacja wzmacniająca kamienia metodą kąpieli (przy użyciu fabrycznego preparatu na bazie estrów kwasu krzemowego)
10. Klejenie pękniętych elementów.
11. Uzupełnienie ubytków formy rzeźbiarskiej fabryczną masą sztucznego kamienia oraz metodą taszlowania.

## PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

kapliczka Św. Floriana w Sosnowicach

---

12. Rekonstrukcja/uzupełnienie dekoracji malarskiej/pozłotniczej (rekonstrukcja/uzupełnienie polichromii/pozłoty zależna jest od wyników rozpoznania konserwatorskiego).
13. Kompleksowa konserwacja zadaszenia oraz ogrodzenia kapliczki (usunięcie nawarstwień oraz efektów korozji, naniesienie powłok antykorozyjnych i dekoracyjnych).
14. Montaż poszczególnych elementów kapliczki.
15. Spoinowanie fabryczną masą zawierającą spoiwo trasowe.
16. Impregnacja hydrofobowa fabrycznym preparatem silikonowym (dotyczy powierzchni pozbawionych dekoracji malarskiej)
17. Scalenie kolorystyczne kamienia farbami na bazie spoiw krzemoorganicznych alternatywnie kopolimerów akrylowych lub innych stosowanych w konserwacji kamiennych obiektów zabytkowych.
18. Wykonanie osypki kamiennej wokół posadowienia kapliczki (frakcjonowany kamień winien być odseparowany od podłoża geowłókniną).
19. Wykonanie dokumentacji prac konserwatorskich w formie opisowej i fotograficznej.



PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH  
kapliczka Św. Floriana w Sosnowicach

---



*Fot. nr 1. Kamienna kapliczka Św. Floriana w Sosnowicach. Widoczne na fotografii: liczne nawarstwienia na powierzchni kamienia, przemalowania, ubytki i zbrudzenia kamienia.*

*Fot. Mariusz Wrona*

*marzec 2024 r.*



PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH  
kapliczka Św. Floriana w Sosnowicach

---



*Fot. nr 2. Kamienna kapliczka Św. Floriana w Sosnowicach. Widoczne na fotografii: liczne nawarstwienia na powierzchni kamienia, przemalowania, ubytki i zbrudzenia kamienia.*

*Fot. Mariusz Wrona*

*marzec 2024 r.*



PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH  
kapliczka Św. Floriana w Sosnowicach

---



*Fot. nr 3. Kamienna kapliczka Św. Floriana w Sosnowicach. Widoczne na fotografii: przemalowania i zabrudzenia kamienia.*

*Fot. Mariusz Wrona*

*marzec 2024 r.*

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH  
kapliczka Św. Floriana w Sosnowicach

---



*Fot. nr 4. Kamienna kapliczka Św. Floriana w Sosnowicach. Widoczne na fotografii: liczne  
nawarstwienia mikrobiologiczne na powierzchni kamienia,*

*Fot. Mariusz Wrona*

*marzec 2024 r.*